277. ՏԱՊԱՆԱՔԱՐԻ վրա, որը գտնվելիս է եղել ս. Գևորգի արևմտյան պատի մոտ, մի երեսին հեծյալ, ձեռքին սուր, որը բարձրացրել է ձիուց իջած այլ մարդու գլխին, վերջինս ձեռքին նույնպես սուր ունի.

Այս է տապան Դ.ապաս որդի Ցոլան · · չքէ եղբարն զայն ռտացօն. թվ· :ՌԶ: (1557), եկա եէկրիս, բագ գեղ · · · ցայէ· վերջին դպա մէ տեսար աագար եկա մեզ վերայ :ՃԾ: (700) բոպկոլայ եկա, իմ ֆարէն չի կարաց օնել. յեղոյ մասի հաղարն դան սպանեցին.

ՁԻԱՎՈՐԻ ԳԼԽԻՑ ՎԵՐ.

·Բարս բեռա. որ է եղբարսաաց պարոն:

Մանոթ. *Մենք այս վայրը այցելել չենք կարողացել։*

Հրատ. Բարխուդարեանց, 213—214։

14. ԿՈՃԱՂՈՏ ԳՅՈՒՂ

Այս գյուղի սահմաններում եղել են երեք խումբ հուշարձաններ։

Ա. Ամենափրկիչ վանք. գտնվում է գյուղից դուրս, բարձր սարահարթի վրա. փոքր և գմբեթավոր եկեղեցի է, այժմ կանգուն։ Շրջապատված է մեծ և հին գերեզմանատնով, ուր բազմաթիվ խաչքարեր ընկած են երեսնիվայր և կիսովին խրված հողի մեջ. դրանցից երկուսը շուռ ավեցինք ստուգելու նպատակով. բոլոր խաչքարերը շինված են ավազաքարից, այդ պատճառով էլ հողի մեջ քայքայվել են զարդերն ու արձանագրությունները, բայց ընդհանուր ոճով ավելի հին են, քան XIII դարը։

Բ. Կիսավեր մատուռ. գտնվելիս է եղել գյուղի հանդում, Թխախոռ կոչված գյուղատեղաց վեր, շուրջը՝ ընդարձակ գերեզմանատուն։ Մենք չենք տեսել, մի խաչքարի արձանագրությունն առնում ենք Բարխուդարյանից։

Գ. Ս. Աստվածածին եկեղեցի. թեև հին, բայց Բարխուդարյանցի ժամանակ փլած և փայտով ծածկված. եկեղեցու շուրջը եղել է գերեզմանատուն. այս ևս չենք տեսել և արձանագրությունը (խաչքարի). առնում ենք Բարխուդարյանցից։

278. ԱՄԵՆԱՓՐԿԻՉ ՎԱՆՔԻ մուտքի կիսակամար ճակատաքարի վրա 8 տող.

ԻՀԱՅՐԱՊԵՏՈՒԹԷ ՄՐՅԱԿ
ՈԲՈՍԱՅԵԻՅԻՇԽԱՆՈՒԹԵՎԱԽՏԱՆ
ԳԱՅՈՐԴՈՅՀԱՍԱՆԱՅ։ԵՍՅՈՀԱՆ
ԷՍՈՒՍԵՐՈԲՈՒՍԱՐԳԻՍՈՒԳՐԻԳՈՐՈՐԴ
ԻՀԱՐԲԱԾԱՅՐԱՅ՟ՇԻՆԵՑԱՔԶԱԾԱԾԻՆՍ
ԻՄԵՐՀԱՅՐԵՆԻՍՅԻ ԱՄԱԿՀՈԳՈՑ
ՄԵՐՈՑ։ԱՂԱՉԵՄՎԱՍՆ ՋՄԵՁՈՒՋՄԵՐԾՆ
ԱՒԴ+ՆՅԱՂԱԻԹՍՅԻՇԵՑԵՔ

Ի ՀԱՅՐԱՊԵՏՈՒԹԵ. ՏՐ. ՅԱԿ|ՈԲՈՍԱՅ
ԵՒ ՅԻՇԽԱՆՈՒԹԵ. Վ.ԱԽՏԱՆ|ԳԱՅ, ՈՐ-
ԴՈՅ ՀԱՍԱՆԱՅ, ԵՍ ՅՈՀԱՆ|ԷՍ ՈՒ
ՍԵՐՈԲ ՈՒ ՍԱՐԳԻՍ ՈՒ ԳՐԻԳՈՐ ՈՐ-
ԴԻ|Ք, ՀԱՐԲԱԾԱՅՐԱՅ, ՇԻՆԵՑԱՔ ԶԱ-
ԾԱԾԻՆՍ|Ի ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՑՍ. ՅԻՇԱ-
ՏԱԿ ՀՈԳՈՅ|ՄԵՐՈՑ: ԱՂԱՉԵՄ Վ.ԱՍՆ
ՋՄԵՁ ՈՒ ՋՄԵՐ ԾՆ|ԱՒՂ.ՔՆ ՅԱՂ.Ա-
ԻԹՍ ՅԻՇԵ|Ց|ԵՔ:

Ծանոթ. *Ժամանակը որոշվում է Հասանի որդի Վախթանգի հիշատակումով, որը մահացել է 1214 թվականին։*

Հինգերորդ տողում ՀԱՐԲԱԾԱՅՐ անունը հնարավոր է անջատ վերծանել, կա և՛ ՀԱՐԲ ԾԱՅՐ=Ծեր անուն։

279. ԽԱՉՔԱՐ, *մեծ և գեղաքանդակ, ընկած է Ամենափրկիչ վանքի մոտ, ստորին մասում 3 տող.*

ԷՍՍԷԻԱՏԱՅԿ
ԱՆԳԵՅԻՋԻԱՅ
ՍՈՐՏԷՅԻ

ԷՍ ՍԵԻԱՏԱՑ Կ|ԱՆԳ[Ն]ԵՑԻ ՋԽԱՉ|Ս ՈՐՏԷՑ ԻՄ.

Ծանոթ. Տ տառը երկու դեպքում էլ գրված է անսովոր ձևով. կարելի է երկու դեպքում էլ Դ կարդալ։ ԽԱՉ բառը նույնպես անսովոր ԽԱՑ ձևով է գրված։ ՈՐՏԵՑ-համասար ՈՐԴԵԱՑ։ Համարում ենք XIII *դարի։*

280. ԽԱՉՔԱՐԻ *վրա, որը ղանվելիս է եղել Թխախոռ գյուղատեղու մոտի մատուռի գերեզմանատան մեջ.*

Թ[վ]ի[ն] :ՈՀԵ: (1226). Ես Սարգիս, որդի Բազար[ասայ] կանգնեցի զխաչս մաւր իմոյ Ազ(իզին):

Հրատ. Բարխուդարեանց, 190 (իր լրացումներով)։

281. ԽԱՉՔԱՐԻ *վրա, որը գտնվելիս է եղել գյուղամիջի ս. Աստվածածին եկեղեցու մուտքի մոտ.*

:ՈՂԸ: (1249). Ես Սարգիս, որդի Ապաճայ Եկի աւտար աշխարհ. կալայ հազս մայր իմ Շահնեւր. յաղաւթս յիշեցէք:

Ծանոթ. Կալայ հազս մայր իմ *կապակցությունը Բարխուդարյանցը հասկացել է* շալակեցի մայրս. *Աճառյանը՝* հոգս մայր *է վերծանել (Անձ., Դ, 422)։*

Հրատ. Բարխուդարեանց, 190։

15. ՄԵՀՄԱՆԱ ԳՑՈՒՂ

Գյուղը հայտնի է իր արծաթահանքով և հույն բնակչությամբ։

Գյուղից մոտ երեք կիլոմետր հյուսիս-արևելք մի անտառոտ բլրի վրա գտնվում է փոքր, թաղածածկ, անտաշ քարերով շինված եկեղեցի. բակում կան ավերակների հիմնապատեր ու անարձանագիր մեծ տապանաքարեր։

Եկեղեցու ծածկն ամբողջովին փլած է, իսկ ներքուստ կրաշաղախի ծեփը մեծ մասամբ թափված։

Տեղացի հույների մոտ եկեղեցին հայտնի է «Պանախա» անունով, որ նշանակում է ս. Աստվածածին։

Այստեղ եղած երկու կարևոր արձանագրությունն էլ հրատարակվում են առաջին անգամ։

283. ԽԱՉՔԱՐ, *կոթողանման, նեղ ու բարձր, չորս երեսները լավ մշակված, ընկած է եկեղեցու արևմտյան մուտքի առաջ. Թիկունքին մնացել է 18 տող.*

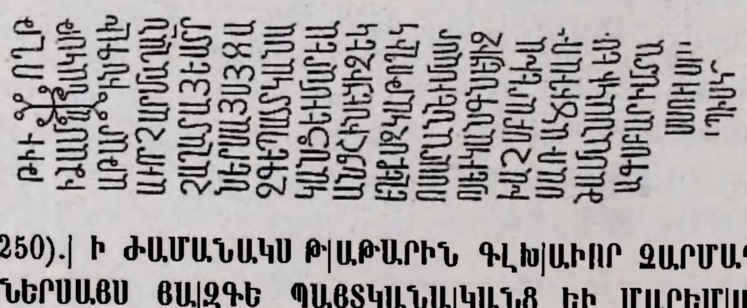

ԹԻԻ :ՈՂԹ: (1250).| Ի ԺԱՄԱՆԱԿՍ Թ|ԱԹԱՐԻՆ ԳԼԽ|ԱՒՈՐ ՋԱՐՄԱՂԱՆ| ՋԱՂԱՏԱՑ. ԵՍ ՏՐ.|ՆԵՐՍԱՑՍ ՑԱ|ՋԳԵ ՊԱՑՏԿԱՆԱ|ԿԱՆՑ ԵՒ ՄԱՐԵՄ|ԱՆՑ, ՇԻՆԵՑԻ ՁԵԿ|Ե[Ղ]ԵՑ[Ի]ՔՍ, ԿԱԹՈՂԻԿ|ՈՍԱՐԱՆՆ ԵՒ ՄԱՍՐ|ՈՑ ԵՒ ԿԱՆԳՆԵՑԻ Զ|ԽԱՉՍ, ԲԱՐԵԽԱ[Ւ]|Ս ԱՌ ԱԾ. Ի ԴԱՌ[Ն] ԺԱՄԱՆԱԿԻ. ԵՍ Ա[ԽԱ]ԳՍ ԲԱՐԻ ՄՏԱ|[Ւ]Ք . . . . . |[Ե]ՊԻՍԿ[Ո]ՊՈՍ . . . .